

ERM0541

541

Հ Ր Ա Շ Ա Լ Ի Ք

Մ Ը

ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ԿԱՅԵՏԱՆՈՍ

Գրեց ՆԵՐՍԷՍ ՅՈՎՍԷՓ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«Մեծատանց որ են յամ աշխարհի՝ պատուէր տալիք՝ մի՛ յուսալ ի մեծութիւն սնտոի, այլ յԱստուած որ ասայ մեզ զամենայն առատապէս յի վայելել. զբարիս զործել, մեծանալ զգործովք բարութեան... զանձել անձանց հիմն բարի ի հանդերձեալսն. չզի բուռն հարկանիցեն զճշմարիտ կենացն.» Ա. Տիմոք. Զ. 17-19:

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ե. Մ. ՍԵԹԵԱՆ

1934

ՀՐԱՇԱԼԻՔ ՄԸ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ԿԱՅԵՏԱՆՈՍ

Պրեզ ՆԵՐՍԷՍ ՅՈՎՍԷՓ. Վ. ՓՍՓՍՉԵՍԱՆ

«Մեծասանց որ են յասմ առ-
«խարհի՛ պատուեր սաջիր՛ մի՛
«յուսալ ի մեծութիւն սնոսի, այլ
«յԱսուած որ սալ մեզ զամենայն
«առասապէս ի վայելել. զբարիս
«գործել, մեծանալ գործովք բա-
«արութեան... գանձել անձանց
«հիմն բարի ի հանդերձեալսն.
«զի բուն հարկանիցեն զնամա-
«քիս կենացն:» Ա. Տիկոթ. Զ.
17-19:

Ա.

Կան մարդիկ որոց կեանքն եղած է ո՛չ միայն
արգիւնալից և առաքինի, այլ և բողբոջեցուցիչ արդ-
եանց և ծնուցիչ առաքինութեանց. ասոնցմէ մին է
այն զոր կը փութանք ծանօթացնել մեր սիրելի հա-
սարակութեան:

Կայետանոս Թիէնեան ծնու 1480ին Վիչենցա քա-
ղաքը Լոմպարտիոյ գաւառին մէջ: Մայրը կը կոչուէր

Մարիամ Բորդա և հայրը Գասպար՝ Թիէնեանց մեծահարուստ և ազնուազարմ գերդաստանէն, որ բազմաթիւ ականաւոր անձեր պարգեւած էր Եկեղեցւոյ և Պետութեան: Ծանօթ է շատերու Բատուայի կանոնիկոսը Կայետանոս Թիէնեան, որ գրած էր Մեկնութիւններ Արիստոտելի փիլիսոփայութեան վրայ, և որ կը համարուէր իւր դարու աստուածաբաններուն իշխանը: Ուրիշներ փայլեցան իբրև թեմական առաջնորդ, պատուիրակ ու ծիրանաւոր, և կուսակալ Միլանի և փոխարքայ Նաբոլիի:

Յետ մկրտութեան մայրը նուիրեց իւր նորածին մանկիկն Անարատ Կուսին Աստուածածնի, անոր մէկ պատկերին առջև որ ընդունեց զայն իւր հօր պաշտպանութեան ներքև, և գերազանց շնորհքներով ցոյց տրուաւ միշտ իւր մայրենի սէրն ու գորով: Շատ կանուխէն փայլեցան անոր վրայ գրաւիչ առաքինութիւններ: Իւր ծնողաց և մեծերուն կամքը նուիրական էր իրեն համար. կը հնազանդէր յօժարամիտ համակերպութեամբ. ատելի էին իրեն յամառութիւն և կամապաշտութիւն, որ կուզան շատ անգամ խաթարել մանկական տիոց շնորհքն ու հրապոյր: Հին և նոր բոլոր սուրբերուն նման գորովալիր կարեկցութիւն մը կը զգար աղքատաց և տառապելոց հանդէպ, և ամէն առթիւ կը ցանկար օգնել անոնց, ի գութ շարժելով նաև զանոնք որ ի վիճակի էին օգնելու: Մեծագոյն հաճոյք կը գտնէր սուրբ իրերու և և եկեղեցական արարողութեանց մէջ: Անմեղութիւն և կրօնասիրութիւն, համեստ ու բարեկիրթ վարմունք սիրելի ընծայած էին զայն ամենուն: Անխոնջ աշխատութեամբ յաջողեցաւ ուսմանց այլազան ճիւղերու մէջ. իմաստասէր և աստուածաբան՝ ստացաւ նաև աստիճանը վարդապետի ի քաղաքային

և յեկեղեցական իրաւարանութեան : Իւր բարուց անբծութիւնը պերճախօս յորդոր մըն էր այլոց՝ բարի գործերու : Քանի՛ քանի՛ պատանիներ՝ ազգուած իւր օրինակէն՝ ետ դարձան մեղքի և կորստեան ճամբաներէ : Դեռ աշխարհական էր երբ իւր հարստութեան մի մասն գործածեց Սրբուհի Մարիամ Մաղդաղենացւոյն մատուռ մը կառուցանելու, որպէս զի Ռամբացոյ գիւղին ժողովուրդը կիւրակէ և տօն օրերը Ս. Պատարագէ չգրկուէր : Յետոյ լաւագոյն եւս ծառայելու համար Աստուծոյ, ընտրեց եկեղեցական վիճակն, հանդիսանալով տիպարն ամեն առաքինութեանց : Իւր բարեպաշտ եղբայրսիրութեամբ, ազնուաբարոյ, վեհոգի քրիստոսասէր կենցաղավարութեամբ մանաւանդ քան խօսքերով՝ բարեկարգեց ու բարոյաւորեց գրեթէ քաղաքն ամբողջ :

Բ.

Սբ. Պետրոս և Պօղոս Առաքելոց գերեզմանաց ուխտագնացութեան պատճառաւ Հռոմ գնաց, ուր կը բաղձար ապրիլ առանձնացեալ և ծածուկ, հեռի մարդկային ամեն պատիւներէ : Բայց իւր բազմադիմի հրատուրիւնք՝ միացեալ ազնուականութեան և գերազանց բարեպաշտութեան՝ արդէն իսկ համբաւաւոր ըրած էին զինքն Յաւիտենական Քաղաքին մէջ : Յուլիոս Բ. Ս. Պապն ուզեց տեսնել զայն, և աւետարանական մեծ գործիչի մը ձիրքերը նշմարելով անոր վրայ, խընդրեց որ մնար քահանայապետական պալատին մէջ, ուր տրուեցաւ իրեն առաքելական նօտարի պաշտօնը :

Այն ատեն կար ի Հռոմ ընկերութիւն մը կոչուած Ասոււածայիճ-Սիրոյ, հաստատուած Ս. Սեղբեստրոսի և

Սրբուհւոյն Դորթթէայի եկեղեցւոյն մէջ: Ընկերութեան նպատակն էր վառել Աստուծոյ սէրը հողիները մէջ, հեռացնելով անոնցմէ շահախնդրութիւն, հաճոյասիրութիւն, թոյնն հերետիկոսութեանց և ապականութիւնը բարուց: Կայետանոս մտնելով այս եղբայրութեան մէջ, որ կազմուած էր քաղաքին ամենէն աւկանաւոր անձերէն, միացուց իւր խօսքին զօրութիւնը վարուց սրբութեան, և յորդորեց բոլոր անդամներն աշխատելու նոր եռանդեամբ իրենց կատարելութեան և կոչման վախճանին: Այն դարու քրիստոնեայք կը հաղորդուէին դուն ուրեք, ամենէն առաքինիներն իսկ հազիւ 4 կամ 5 անգամ տարին: Աստուծոյ ծառային յորդորներն այնչափ ազդու եղան, որ սկսան ոմանք Ս. Հաղորդութեան մերձենալ ամեն ամիս և նոյն իսկ ամեն շաբաթ: Բարեպա՛շտ ու գովելի՛ սովորութիւն որ տակաւ ուրիշ քաղաքներու ևս տարածուեցաւ, և որ արդ թանկագին օրհնութեանց աղբիւր մը եղած է կաթողիկէ երկիրներու համար:

Այսչափ եռանդն ու հոգեշահ գործունէութիւն արժանի ըրին զայն կոչուելու քահանայական աստիճանին, ուր պիտի փայլէր իբրև սերովբէ՝ աստուածային սիրով բոցավառ: Իւր մտերմութիւնք երկնից հետ պիտի լինէին աւելի սերտ ու խորհրդալից: Ս. Ծննդեան գիշեր մը գտնուելով Աստուածածնի ամենէն մեծ եկեղեցւոյն մէջ, (որ կը կոչուի Սանդա-Մառիա-Մաճորէ), Յիսուս իբրև նորածին մանկիկ երեւցաւ իրեն, և Ս. Կոյսը դրաւ իւր աստուածային Որդին անոր մաքուր բազկացը մէջ: Ինքն իսկ յայտնած է այս հրաշալի տեսիլքը իւր Լատուրա քրոջ, որ մայրապետ էր Ս. Խաչի վանուց մէջ, ի Պրէչիա:

Իւր մօր մահն ստիպեց զայն դառնալ ի վիչինցա,

ուր անդամակցեցաւ Ս. Հերոնիմոսի ընկերութեան :
 Իւր ազգականք չլարանեցան բուն կերպիւ յայտնել
 իրենց զայրոյթն ու դժգոհութիւն . որովհետեւ սոյն եղ-
 բայրութիւնը կազմուած էր պարզ արհեստաւորներէ և
 ստորակարգ անձերէ . բայց ի զո՛ւր : Սուրբը որ
 աշխարհային փայլ ու ցոյց չէր փնտռեր բնաւ , անլսող
 մնաց ընդունայն առարկութեանց , ու մտադիւր և ու-
 բախամիտ ընդունեց իւր բաժինն Յիսուսի անարգան-
 քէն ու խաչէն : Դժուար է թուել մի առ մի բոլոր
 այն առաւելութիւնները , զոր վայելեց այս համեստ
 ընկերութիւնը շնորհիւ ծառային Աստուծոյ : Հոգեւոր
 բանախօսութիւններ կ'ընէր ստէպ . իւր խօսքն՝ ար-
 ձագանգ խորին համոզման և լիօժութեամբ , կը յուզէր
 խորապէս զամէնքը . ո՛չ ոք կը փորձուէր զլանալ ինչ
 որ կը պահանջէր իւրաքանչիւրին ուղղութեան և հո-
 գեւոր յառաջդիմութեան համար : Երկնազդեցիկ պեր-
 ճախօսութիւն մը կը հոսէր իւր մեղրածորան շրթնե-
 րէն երբ կը ճառեր քնարերգակ բանաստեղծի մը խան-
 դավառութեամբ անհուն սիրոյ մասին , զոր մեր եր-
 կըրպագելի Փրկիչը կը ցուցնէ մեզ մանաւանդ Ամե-
 նասուրբ Հաղորդութեան մէջ , ո՛չ միայն տալով զին-
 քը կերակուր մեր հոգիներուն , այլ նաև մնալով տիւ
 և գիշեր ներկայ մեր նուիրական տապանակներուն մէջ ,
 և ամեն օր Գողգոթայի անմահ , հաշտարար , քաւիչ և
 տիեզերակեցոյց Զոհը նորոգելով մեր սրբաշուք խորան-
 ներուն վրայ :

Գ.

Քաջ գիտելով թէ ո՛ր աստիճան գութն հաճոյ է Աս-
 տուծոյ , Ս. Հերոնիմոսի ընկերութիւնը միացուց անբու-
 ժելիներու հիւանդանոցին , ուր յաճախ կը կատարէր
 զիւցազնական դործեր խոնարհութեան , համբերու-
 թեան և եղբայրասէր անձնանուիրութեան . իւր զրամին

մեծ մասը կը գործածէր անոնց պիտոյից: Գերբնական մտածութեամբ և ամէն մի հիւանդի վրայ տեսնելով զՅիսուս չարչարեալ, կը յաղթէր բնութեան զզուանքին, և ամենէն պժգալիներն իսկ կը խնամէր անձամբ, անոնց անկողինները շինելով, ժահահոտ վէրքերը դարմանելով, լուալով ձորձերն ու ամանները, և մանաւանդ պատրաստելով մահամերձներն ընդունելու պարտ ու պատշաճ տրամադրութեամբ սուրբ խորհուրդները խոստովանութեան, թոշակի և վերջին օժման:

Եւ որովհետև սուրբերը չեն վստահիր իրենց անձին, լաւ կը ճանչնան արժէքն հնազանդութեան, ու կը բաղձան բարձրագոյն լոյսերով առաջնորդուիլ յամենայնի, Կայետանոս իրեն հոգեւոր առաջնորդ ընտրեց զՀ. Յովհաննէս-Մկրտիչ Գրէմեան, յիւստէն սրբոյն Գոմինիկոսի, որ Հոգւով Սրբով ներշնչեալ, հրամայեց թողուլ իւր բազմօգուտ զբաղումներն ի վիչեցացա, և մեկնիլ դէպի Վենետիկ: Կայետանոս հակառակ իւր բարւոյ անզուսպ տենչանքին, նախամեծար համարեց հնազանդիլ քան հետեւիլ անձին կամաց, և իսկոյն մեկնեցաւ ուր որ զինք կը կոչէր ձայնն Աստուծոյ:

Սոյն դիւցազնական հնազանգութիւնն ապագայ մեծագոյն և անհաշուելի բարիքներու նախերգանքն եղաւ, ինչպէս եղած է յաւէտ՝ սիրայօժար և անձնուրաց հնազանդողներու համար: Հոս ալ իւր բնակութիւնն հաստատեց նորակառոյց հիւանդանոցին մէջ, տիւ և գիշեր զօհելով իւր հանգիստն անօգնական թշուառներու, և անոնց մատուցանելով հոգեւոր և ժամանակաւոր յոգնազան բարիքներ, յորս առաջնակարգ տեղ մը կը գրաւէ իւր յօրինած իմաստուն կանոնագիրը: Այնչափ օգտակար եղաւ իւր դերը սոյն գթու-

Թեան յարկին, որ համարուեցաւ ոչ բարեկարգիչն և եթ, այլ և հիմնադիրն անոր:

Առանց ի նկատի ունենալու հիւանդանոցին տաժանելի աշխատութիւնները, քաղաքէն վշտակիր անձինք յոգնախուռն կը դիմէին իրեն: Չոմանս կը սփոփէր, զոմանս կը պաշտպանէր ընդդէմ հարստահարութեանց, այլոց կ'ընծայէր դարման հոգեւոր ու մարմնաւոր պիտոյից: Իբրև քաջ բարոյագէտ-աստուածաբան խղճի կնճոտ խնդիրներու կուտար ողջամիտ և արդորաւէտ լուծումներ: Ամեն բարի կամքերու համար, դիմել իր գթասիրտ իմաստութեան ապահովագոյն միջոցն էր մխիթարուելու կամ լաւագոյն լինելու:

Հակառակ քրտնաթոր և հանապազօրեայ վաստակոց, իւր սնունդն էր շատ անգամ հաց ու ջուր և եթ: Քահանայապետի նօտար և ազնուատոհմ դասակարգէ ըլլալով հանդերձ, ամենապարզ կերպասէ էր իւր զգեստը, գիւղացի քահանայի մը նման: Բայց Աստուածային օրհնութիւնք առատայորդ կը զեղուին իւր վրայ. ո՛րչափ ճոխ ու շողշողուն էր այն՝ զարդերով, որոնք չեն փճանար գերեզմանին եզերքը: Ապաքէն մահացուցման, խոնարհութեան և պարզասէր համեստութեան սոյն սքանչելի դասերն ապարդիւն չմնացին երբեք. վենետիկեանք՝ աշխարհական ու կղերական՝ փութացին օգտուել այն օրինակէն, որ բարձրէն կուգար իրենց, և իրական բարեկարգութիւն ու բարուց մաքրութիւն երկնային հաճութեանց արժանի ըրին քաղաքն համօրէն: Բայց ո՛չ մի յաջողութիւն, ո՛չ մի յաղթանակ կրնար երբեք շլացնել ծառայն Աստուծոյ, ու երբ իւր հոգեկիր խոստովանահայրն հրամայեց՝ երկրորդ անգամ մը եւս թողուլ իւր բարեսէր առաքելական ձեռնարկներն, ու երթալ ի Հռոմ, անմիջապէս

հնազանդեցաւ նորընծայի մը հլու հպատակութեամբ:

Հոս գտաւ վերստին Ասուածայից-Սիրոյ եղբայրութիւնն, որոյ բոլոր անդամք նշանաւոր էին ծնընդեամբ, գիտութեամբ, հոգևով երկիրաձուլութեան կամ կարեւոր պաշտօններով: Ամենքն ալ — թուով վաթսուն — բորբոքած էին միեւնոյն եռանդով ու քաջութեամբ՝ մեղքի դէմ կռուելու և քրիստոնէական առաքինութիւնները վերահաստատելու և աճեցնելու:

Դ.

Բարեւոյ թշնամին ալ չէր ննջէր, որոմը կը ցանէր մերթ ընդ մերթ բարի սերմերուն մէջ: Ուստի ընկերութեան գլխաւոր չորս անդամներուն ներշնչեց Աստուած հիմնել Միաբանութիւն մը կանոնաւոր կղերիկոսաց, որոնք Առաքելոց ժամանակին նման ապրելով աղքատութեան սիրով, անփառասէր պարզութեամբ ու երկնաափնէ սրբութեամբ՝ մշտաբարբառ և ազդու յորդոր մը պիտի լինէին ընդհանուր կղերին բարեօրման ու բարեկարգութեան. և կղերը բարոյապէս բարձրանալով, կարող պիտի լինէր թուօք կանգնել ընդհանուր վատթարութեան ու ապականութեան դէմ, և այսպէս հեթանոսական բարքերն անհետ լինելով տակաւ առ տակաւ, քրիստոնէական բարուց անարատութիւնը վերստին պիտի փայլէր Աստուծոյ մը անուամբ ու արեամբ ազնուացեալ ժողովուրդներու վրայ:

Անոնց առաջինն է Յովհաննէս-Պետրոս Գարաֆֆա, այն ատեն եպսկ. Թէադէի, Նարոլիի թագաւորութեան մէջ, յետոյ արքեպս. և կարդինալ, ու Պապ Պողոս Դ. անուամբ-1555ին, Մարսէլ Բ.ի մահէն վերջ: Երկրորդն է Կայետանոս Թիէնեան, որոյ կենսագրութիւնը կ'ընենք համառօտիւ: Երրորդն է Պողոս Գոնսիլեէրի, ազնուատոհմ գերդաստանէ, այնչափ նշանաւոր սրբութեամբ որչափ խոհեմազարդ իմաստութեամբ:

Չորրորդն է Բոնիփակիրոս տը Գոլլէ, Իտալիոյ Աղեքսանդրիա քաղաքէն, որ իւր գերընտիր ձիրքերով արժանի եղաւ գործակից լինելու այսպիսի հոյակապ անձնաւորութեանց :

Թէ աղէի սրբաշունչ եպիսկոպոսը որ արցունք կը թափէր խորհելով իւր ժամանակի բարոյական անկումներուն ու զեղծմանց, անհուն հաճոյքով լսեց այն ներշնչութիւնը զոր ի Վենետիկ իսկ ունեցած էր նաև կայետանոս, և կը սպասէր բարեդէպ առիթի մը զայն ի գործ դնելու համար : Խնդրեց ուրեմն խոնարհութեամբ որ զինքն ալ ընդունին նոր Միաբանութեան մէջ . բայց կայետանոս մերժեց նախ, չհաւանելով որ այնչափ արդիւնաւոր ու եռանդնալից վիճակաւոր մը թողուր իւր թեմը կրօնաւոր ըլլալու համար : Գերապայծառը չվհատեցաւ, կրկնեց իւր թախանձանքը, և սուրբին առջև ծնրադիր, զայն պատասխանատու նկատեց իւր հոգւոյն, եթէ այս շնորհքը զլանար իրեն : Հարկ եղաւ տեղի տալ սոյն ջերմագին տենչանաց առջև : Եւ չորսն ալ 1524 Գիւտ Խաչի տօնին (3 մայիսի ըստ լատինաց) ներկայանալով կղեմէս Է.րդի, խընդրեցին որ հաճի ընդունիլ իրենց հրաժարականները և հաւանիլ նոր Միաբանութեան մը հիմնադրութեան : Գերագոյն Քահանայապետը չուզեց ընդունիլ Յ. Պ. Գարաֆֆայի հրաժարականը, բայց լսելով անոր պատճառաբանութիւնները միացեալ պաղատագին աղերսանաց, հաւանեցաւ : Ի վերայ այս ամենայնի զեռ զրժուարութիւնք բոլորովին վերջ գտած չէին. նոր Միաբանութեան ծրագիրն հեռի էր համակրութիւն գտնելէ կարողինալաց ժողովոյն մէջ, որովհետև այս եռանդուն հիմնադիրք չէին շատանար ապրելով և եթ առանց սեպ-

հականութեան և որոշ եկամտից, Ս. Փրանկիսկոս Ասի-
զացւոյն նման, այլ նաև խստիւ կ'արգելուին մուրալ,
և ինքզինքնին կը պարտաւորէին ոչինչ խնդրել երբեք,
և սպասել աստուածային Նախախնամութենէն միայն՝
ինչ որ հարկաւոր էր իրենց ապրուստին, զգեստից և
բնակութեան: Ծիրանաւորաց մեծամասնութիւնն այս-
պիսի վանքերու հիմնուիլն ու շարունակուիլը գրեթէ
անկարելի կը նկատէր: «Ի՞նչպէս ենթադրել, կ'ըսէին,
թէ ամբողջ վանքեր կարենան ապրիլ առանց ստաց-
ուածքի, առանց ձեռքի աշխատութեան նպաստից և
առանց բան մը խնդրելու: Ո՞վ պիտի գիտնայ անոնց
պէտքերը, ո՞վ պիտի գուշակէ անոնց կարօտութիւնը:
Եւ ամենէն ողորմած անձինք՝ անտեղեակ անոնց չքա-
ւորութեան պիտի չթողո՞ւն զանոնք որ պակսին շա-
րունակ կեանքի ամենէն անհրաժեշտ բաներէ:»

Բայց թէպէտի եպիսկոպոսը և կայետանոս մի առ
մի հերքեցին այս աւարկութիւնները: — «Միթէ Ա-
ռաքեալք եկամուտ ունէի՞ն կամ դռնէ դուռ կը շրջէի՞ն
մուրալով: Հաւատացելոց կամաւոր և ինքնայօժար
նուէրները կը գոհացնէին անոնց անհրաժեշտ պէտքե-
րը: Ո՞վ կրնայ կասկածիլ թէ Աստուած մը թերանայ
իւր բացայայտ խոստումին. «Խնդրեցի՛ք նախ զար-
բայութիւնն Աստուծոյ եւ զարդարութիւնն նորա, եւ այդ
ամենայն յաւելցի ձեզ:» (Մատթ. 2. 33.)

Ե.

Դժուարութիւնք հարթուելէ վերջ, Խաչվերացի
տօնին, 14 Սեպտ. 1524, հրաժարելով իրենց բոլոր
ամսաթոշակներէն և ստացուածքներէն Հոռոմ Ս. Պետ-
րոսի Մայր-Եկեղեցւոյն մէջ իրենց ուխտերը կատարե-
ցին Ս. Պապին ներկայացուցչին, Գազերդայի եպիս-
կոպոսին առջև: Հաւանութեան կոնդակը շնորհուած
էր արդէն Յունիս 25ին, իրենց տրուելով բացարձակ

և անվերապահօրէն կանոնաւոր կղերիկոսաց պաշտօնական անունը: Առանց յապաղելու ձեռնարկեցին Մեծաւորի ընտրութեան, և ընտրուեցաւ, Յ. Պ. Փարաֆֆա, որուն պահած էր Ս. Պապը Թէադէի եպիսկոպոսի տիտղոսը. աստի կոչուեցան իւր կրօնաւորք մինչև այսօր Թէադէինեան (Théatins), որ հոմանիշ նկատուեցաւ շատ անգամ մաքրակրօն և անստղիւտ եկեղեցականի:

Թէադէինեանց գլխաւոր վախճաններն են. ա. Բարի օրինակ տալ կղերիկն և զեղծումները բառնալու ջանալ. բ. Տիեզերապէս ատելի եղած աղքատութիւնն (և այս, ափսո՛ս, Բեթղեհէմէ և Գողգոթայէ 15-20 դար վերջ) սիրելի ընծայել ամենուն, մանաւանդ քահանայից, և յաւելուլ հոգիներու մէջ վստահութիւնն աստուածային Նախախնամութեան. գ. Հոգ տանիլ եկեղեցեաց և խորաններու վայելչութեան և բարեգործութեան, ինչպէս և սրբազան արարողութեանց կանոնաւորութեան և վեհութեան, որոց անփոյթ կատարումը զէնք մ'էր նորազանդից ձեռքը զանոնք եպերելու իբրև աւելորդապաշտութիւն. դ. Յորդորել հաւատացեալներն ստէպ և պատշաճ տրամադրութեամբ ընդունելու սուրբ խորհուրդները. ե. Քարոզելու Աստուծոյ խօսքը հմտալից և ջերմեռանդ կերպիւ, վտարելով ի սպառ ամեն սեթեւեթ և ցուցամոլութիւն, գ. Այց ելնել հիւանդաց, և մահամերձները զօրացնել ընդդէմ փորձութեանց և մահուան երկիւղի. ե. Մինչև վերջին վայրկեան մօտ գտնուիլ ոճրագործ մահապարտներու, զանոնք յաւիտենական պատիժներէ փրկելու համար. ը. Մարանչիլ ընդդէմ հերձուածի և հերեսութեան՝ եկեղեցւոյ միութիւնն ամեն բանէ նախադաս համարելով:

Նպատակի և միջոցներու փոքր տարբերութեամբ՝ ուրիշ հոգեչնորհ Միաբանութիւններ եւս կազմուեցան, թէադիներանց օրինակով: Սուրբ Հերոնիմոս Էմիլիան հիմնեց 1530ին Սոմասզի Միաբանութիւնն, որբերու և դաստիարակութեան միջոցներէ զուրկ աղքատիկ տղայոց համար: Ս. Անտոն-Մարիամ Զաքարիա, Միլանի քաջ բժիշկներէն մին, որ հրաժարելով իր շահաբեր ասպարէզէն քահանայ ձեռնադրուեցաւ, և հիմնեց 1533ին Ս. Պօղոսի կամ Բառնաբասեանց Միաբանութիւնը՝ մանաւանդ բարձր դասակարգի պատանեաց ուսման և դաստիարակութեան համար: Ս. Իգնատիոս տը Լոյոլա, սպանիացի ազնուական սպայ որ հրաժարելով զինուոց ասպարէզէն, հիմնեց 1534ին Յիսուսեանց պանծալի Միաբանութիւնն այնչափ սիրելի քրիստոսասէր հոգիներու որչափ ատելի Քրիստոսի թշնամեաց. նպատակն է դպրութիւն, գիտութիւն, համալսարանի ուսուցչութիւն, քարոզութիւն քրիստոնեայ և ոչ-քրիստոնեայ երկիրներու, նոյն իսկ մարդակեր վայրենիներու մէջ: Ս. Փիլիպպոս Ներեան 1564ին հիմնեց Աղօթասեղոյ (Oratoriens) կամ Փիլիպպեան կրօնաւորներն, որոց գլխաւոր նպատակն է մղում տալ պարզ և ժողովրդային քարոզներու և աղօթք ու ջերմեռանդութիւն աւելցնել ընկերութեան ամեն դասակարգերուն մէջ: Ս. Փրանկիսկոս Գարաչչեան, հիմնեց 1588ին կանոնաւոր կրտսերներու Ուխտը, գրեթէ վերոյիշեալ նպատակով: Ս. Գամիլ տը Լէլլիս հիմնեց 1591ին Հիւանդաց պառօնեայները կամ Խաչակիրները (Crucifères) իրենց կուրծքին վրայ կարմիր խաչ մը կրելնուն համար. իրենց առաջին անունը կը յայտնէ նաև իրենց գլխաւոր նպատակը: Ս. Յովսէփ Գալազանցիոյ 1621ին հիմնադիրն է Ուխտին Բարեպառ Դպրոցաց, և Երանելի

Յովհաննէս Լէոնարտի 1628ին հիմնադիր Ուխտին Ասուածամօր, որոց նպատակն է հասարակ ժողովուրդին տղայոց բարեպաշտ կրթութիւնը :

Թէադինեանք գործօն կեանքի միացնելով նաև հայեցողական կեանքը, օրինակելի եռանդով և կանոնաւորութեամբ շարունակեցին աշխատիլ թէ՛ իրենց անձին սրբութեան և թէ՛ հոգիներու փրկութեան : Ի մասնաւորի փայլեցաւ իրենց վեհօգի անձնուրացութիւն համաճարակ ախտի մը միջոցին, որ ահ ու զոզ կը սփռէր Իտալիոյ այլեւայլ քաղաքները : Գիշեր ու ցերեկ կը գտնուէին հիւանդանոցներու ապականեալ մթնոլորտին մէջ, ախտաժէտներու սնարը, անխոնջ հոգ տանելով հոգիներու և մարմիններու առողջութեան, ու բարի մահուան պատրաստելով անբուժելիները : Այս եղբայրասէր աստուածասէր կղերականաց կեանքն այնչափ յինիչ և բարերար՝ ընդհանուր հիացում կը պատճառէր, և Հռոմի մէջ Թէադինեան կը կոչուէին անոնք որոց վրայ կը փայլէին բարձր առաքինութիւններ : Յոյժ արժանաւոր անձինք անոնց միացան, և այսպէս օրքան զօր աճեցաւ թիւը սոյն առաքելաշնորհ քահանայից, որոնք ունէին մի շահ, մի կամք, մի փառասիրութիւն, — Սիրել զԱստուած և անոր սուրբ սէրը սփռել հոգիներու մէջ :

2.

Եւ որովհետև Յիսուսի աշակերտք առանց խաչի չեն կրնար ապրիլ ու գործել այս աշխարհի մէջ, իւր հայրենեաց դաւաճան Փրանսացի սպարապետ մը, կարողոս տը Պուսպոն, ի շնամի բանակի մը գլուխն անցած, մտաւ ի Հռոմ, և սկսաւ գործել անլուր բռնութիւններ, սպանութիւն, սրբապիղծ անբարշտութիւններ : Այդ բանակը կազմուած ըլլալով բարբարոսներէ, հերետիկոսներէ, և Ս. Աթոռոյ թշնամիներէ, ո՛չ մի

վատութեան առջև կանգ կ'առնուին, ամենէն նուիրա-
կան բաները անարգելով, և վայրագ ազահութեամբ
հարստութիւն փնտռելով նոյնիսկ գերեզմաններու մէջ,
Տուները մտնելով ո՛չ միայն կը կողոպտէին ամէն ինչ,
այլ նաև ամենէն յարգելի ու պատուաւոր քաղաքա-
ցիները տանջանաց կ'ենթարկէին, իբրև թէ ծածկուած
գանձերը մէջտեղ հանելու համար: Ս. Կայետանոս որ
մեծահարուստ կոմսի համբաւով ճանչցուած էր, աւելի
եւս անգթութեանց նշաւակ եղաւ, այդ մարդակերպ
ճիւղներու կողմանէ՝ բանտ նետուելով և ծեծուելով:
Ու երբ ազատ արձակուեցաւ՝ այն աստիճան տկարա-
ցած էր որ հագիւ կրցաւ դուրս ելնել Հռոմէն, և իւր
ընկերաց հետ երթալ Վենետիկ, ուր ընդունուեցան Ս.
Նիկողայոս Տոկնտեանի վանքը: Հոս եւս առիթը ու-
նեցաւ Կայետանոս ի գործ դնելու դիւցազնական ա-
ռաքինութիւններ, քաղաքը ժանտախտի և յետոյ սո-
վու մատնուած ըլլալով: Իւր ձեռօք իսկ կը դարմանէր
ամենէն պժգալի վէրքեր, ո՛չ մի օգնութիւն կը զլա-
նար տառապելոց, և իւր օրինակը գրգիռ մ'էր մեծա-
տանց աղքատասէր և առատաձեռն ըլլալու:

Թէադէի եպիսկոպոսին մեծաւորութեան երեք
տարիներէն վերջ, Կայետանոս ընտրուեցաւ մեծաւոր
միաձայնութեամբ, հակառակ իւր ընդդիմադրութեան:
Սքանչելապէս բեղմնաւոր եղան իւր օրերը նաև այս
պաշտօնին մէջ: Ո՛չ մի վայրկեան կ'անցընէր պա-
րոպ, չարաչար աշխատելով վանքէն ներս և դուրս:
Իւր խոնարհ ու մահացեալ կեանքը, փոյթեռանդն յա-
րատելութիւնը խոստովանանք լսելու, հիւանդներն
այցելելու, կարօտելոց օգնելու, Աստուծոյ խօսքը քա-
րողելու, իւր վսեմ անշահախնդրութիւնը խորին տը-
պաւորութիւն գործեցին կղերին ու աշխարհականներու

վրայ, որք յօժարութեամբ ընդունեցին մտնել աւետարանական բարուց անձուկ ճամբուն մէջ :

Մեծաւորութեան շրջանն աւարտելէ վերջ, հարկ եղաւ մեկնիլ դէպ ի Վերոնա, ուր պայքար կը մղուէր օրինասէր Առաջնորդին դէմ, որ իմաստուն կանոններով կը ջանար զեղծումները բառնալ, և կը կոչէր իւր հօտը պարտուց հաւատարիմ կատարման : Կայետանոսի երեւումն քաղաքին մէջ՝ ամեն ինչ կերպարանափոխ ըրաւ . յամառութիւն և կամապաշտութիւն հրաշիւք իմն անհետ եղան . վիճակաւորին օրինաւոր պահանջումներուն գոհացում տրուեցաւ : Վերոնա ծաղկեցաւ բարեպաշտութեամբ և բարի գործքերով : Ու երբ մի օր Ս. Կարոլոս Պորրոմէոս ուղեց բարեկարգել Միլանի թեմը, Վերոնայի բարեկարգութիւնն իրեն օրինակ ընտրեց :

Քիչ յետոյ պէտք եղաւ Նաբոլի երթալ նոր վանք մը հիմնելու համար : Ամառուան սաստիկ տաքերուն՝ այս ուղեւորութիւնը նուազ տաժանելի ընելու զիտաւորութեամբ, մեծաւորը որ կրկին թէադէի եպիսկոպոսն էր, առաջարկեց ուղեկից ընտրելու իրեն՝ ամենէն հաճելի կրօնաւորներէն մին : «Ի՞նչ, պատասխանեց սուրբը, ընտրե՛մ ինձ ամենէն հաճելի ընկեր մը... : Ո՛չ, հնազանդի՛լ այսպէս չըլլար : Ընդհակառակն կը խնդրեմ իմ Փրկչէս (դառնալով դէպի խաչելութիւն) ներշնչել ձեր Գերապայծառութեան որ իմ ճաշակիս ու կամքիս ամենէն անյարմարը շնորհէք ինձ :»

Է.

Տ՛Որբիտոյ կոմսը քաղաքէն դուրս վանք մը պատրաստած էր նոր Միաբանութեան համար . ու հարկ եղաւ մէկ քանի ուրիշ կրօնաւորներ եւս բերել տալ Վենետիկէն : Սակայն կոմսը բնաւ համակրութիւն չըզգալով Կայետանոսի ծայրայեղ աղքատութեան, առա-

Ջարկեց օժտել նորակազմ հասարակութիւնը դրամագրւիտով և կանոնաւոր եկամուտով. ինչ որ ծնունդ տրւաւ հետագայ վիճարանութեան: «Վսեմաշուք Տէր, շնորհակալ ենք ձեզ ձեր առատաձեռն վեհանձնութեան համար, սակայն դրամագրուիս կամ եկամուտ ընդունիլ անկարելի է մեզ, մեր կանոնին բոլորովին հակառակ ըլլալով:»

«— Բայց բազմաթիւ հասարակութիւն մը չի կրնար ապրիլ ընդ երկար լոկ կամաւոր նուէրներով. հարկ անհրաժեշտ է որոշ եկամուտ մը ունենալ: Պէտք չէ վստահիլ ժողովրդոց առաջին խաղալառութեան. շուտով կը մարի այն:»

Կոմսը տեսնելով թէ չկրնար համոզել սուրբը, ուրիշ կրօնաւորներ դրկեց անոր՝ համոզելու դիտաւորութեամբ: Որոց հարցուց Կայետանոս:

«Շնորհ ըրէք, Գերպ. Հարք, ըսելու ինձ թէ ի՞նչ ապահովութիւն ունիք ստանալու տարուէ տարի ձեր հասք ու եկամուտները:» «— Ապահով ենք, որովհետեւ ինչք ու ստացուածք մեզ կը վերաբերին, և անոնց օրինաւոր սեպհականատէր մենք ենք:»

«Բայց ո՞վ ձեզ կ'ապահովէ թէ ձեր վարձակալները կանոնաւորապէս պիտի վճարեն ձեզ, և թէ ձեր կալուածոց և ժառանգութեանց պտուղները պիտի չիւրացնեն:» «— Որովհետեւ օրինաւոր դաշինք և պայմանագրութիւններ ունինք, որոնցմով կրնանք պարտաւորել զանոնք վճարման:»

«Ո՛հ, մեր եկամուտք ո՞րչափ լաւագոյն հաստատուած են, վասն զի կը յենուն ո՛չ մարդոց կնիքին և գրուածոց վրայ, այլ Աստուծոյ իսկ խօսքին ու խոստմանը վրայ, որ մեզ կ'ըսէ Ս. Աւետարանին մէջ. «Մի՛ հոգաք թէ ի՞նչ պիտի ուտէք, ի՞նչ պիտի ըմպէք,

ի՛նչ պիտի զգենուք. որովհետև դիտէ ձեր երկնաւոր Հայրը թէ բոլոր այս բաներուն պէտք ունիք: Խնդրեցէք ուրեմն նախ Աստուծոյ թագաւորութիւնը և անոր արդարութիւնը, և մնացեալ կարեւոր բաները պիտի տրուին ձեզ:»

Եւ կոմսին յարեց Կայետանոս. «Մեր Միաբանութիւնը Աստուծոյ խոստումներուն ստուգութիւնը փորձով գիտէ ի՛վենետիկ տարիներէ ի վեր:»

Կոմսը. «Վենետիկ ուրի՛շ Նարոլի ուրի՛շ. Վենետիկոյ մէջ քիչ պերճանք կայ, և շատ հարստութիւն, մինչդեռ Նարոլիի մէջ քիչ հարստութիւն կայ և շատ պերճանք:»

Սուրբ տեսնելով թէ կոմսը չհամոզուիր, ըսաւ օր մը իւր ընկերաց. «Եթէ անգամ մըն ալ գայ մեր բարեկամը, և պնդէ. մեր ազօթագիրքն առած՝ մեկնինք այս վանքէն, և իրեն յանձնենք բանալիները:»

Եւ երբ կոմսը դարձեալ կը ներկայանայ իւր ծրագրով, ամենքն ալ դուրս կ'ելլեն վանքէն, բանալիներն յանձնելով իրեն, որ զարմացած կը հարցնէ. «Բայց ո՞ւր կ'երթանք:»

«— Կ'երթանք տեսնելու թէ Վենետիկոյ Աստուածը Նարոլիի Աստուածը չէ՞:»

Իսկ բարեկամք չթողուցին որ այս սուրբ կղերիկոսք հեռանան քաղաքէն: Եւ ընդհուպ անոնց շինիչ ներկայութեան պտուղներն սկսան վայելիլ ամենքն ալ: Շոտայութիւն և պերճանք պակսեցան, բարքերն ուղղուեցան, բարեգործութիւնն աւելցաւ: Կայետանոսի ներքին սրբութիւնը կը ճառագայթէր նաև իւր դէմքին վրայ, տեսնել զայն ու չբաղձալ լաւագոյն ապրելու, դժուար էր: Արդարև մին էր անոնցմէ, զորոց կը խօսի մեծ Հայրապետն Ս. Ամբրոսիոս, «Կան մար-

դիկ որոնք բարիք կը գործեն լոկ իրենց ներկայութեամբն իսկ :»

Նոյն ժամանակները ընդունեց նաև Աստուծմէ հըրաշագործութեան պարգեւը : Կրօնաւորի մը ոտքին վէրքը շատ ծանր էր, և բժիշկներն անհրաժեշտ դատած էին վիրաբուժական գործողութիւն : Ոտքին կապերը քակելով, վէրքը համբուրեց և կարճ աղօթք մը ըրաւ : Հիւանդը հանգիստ քունէ մը վերջ՝ կատարելապէս ապաքինած էր, վէրքի հետքն անգամ չմնալով : Ուրիշ կրօնաւոր մը որ կը տառապէր մտային խանգարումէ, բուժուեցաւ նաև Սուրբին աղօթքով :

Կայետանոս ուրիշ մեծ ծառայութիւն մը եւս մատոյց Ս. Եկեղեցւոյ : Երեք նենգամիտ չարագործք, գայլեր ոչխարի կերպարանօք՝ մոլորութեան սերմեր կը ցանէին ժողովուրդին մէջ, որ մոռնալով Առաքելոյն վճիռն ընդդէմ ստոյ պաշտօնէից, «Որք ունիցին զկերպարանս աստուածպաշտութեան, և ի գորութենէ անտի նորա ուրացեալ իցեն», երեւոյթներէ կը խաբուէր, և ի վտանգի էր ուղիղ հաւատոյ երկնային գանձը կորսնցնելու : Յովհաննէս Վալտէս, որ Սպանիայէն եկած էր Նաբոլի, և գործակից չարասէր թշնամւոյն կը ջանար միտքերը պղտորել : Պետրոս Վէրմիլի, այր ճարտարախօս, բայց դասալիք Ս. Օգոստինոսի Կանոնիկոսաց Կարգէն, և ապստամբ ընդդէմ Եկեղեցւոյն Քրիստոսի : Բեռնարդինոս Օչէն, դարուն յաջող քարոզիչներէն մին, որ եղած էր մինչև իսկ ընդհանրական մեծաւոր վեղարաւորաց (Capucins) Կարգին, զոր անապարծութիւն, փառամոլութիւն և անպարկեշտութիւն նետած էին ի վիհ հերետիկոսութեան : Այնպիսի վատշուէր եւապետութիւն մը աղէտք էր ո՛չ միայն Նաբոլիի, այլ և ամբողջ Իտալիոյ համար : Բարեբախ-

տօրէն Կայետանոս և իւր կարգակիցն Հայր Յովնաննէս Մոռինոն, շուտով նշմարեցին վտանգը, և առանց վայրկեան մը իսկ կորսնցնելու, գրեցին Թէադէի եպիսկոպոսին, զոր Պօղոս Գ., Կղեմէս է ի յաջորդը կարտինալութեան բարձրացուցած էր քիչ առաջ: Երեք ուխտագրուած խաբերայներն հազիւ իմացան զայս, փութացին հեռանալ Իտալիոյ սահմաններէն, իրենց սպառնացող պատիժներէն վախնալով: Ատելի նոյն իսկ ոչ-Կաթողիկէից, երեքն ալ չարամահ կորսուեցան, երկնից արդարութենէն պատժուած, ինչպէս կը դիպի ըստէպ անօրէն ու անգամ ուրացողներու:

Ուղղափառները տեսնելով Սուրբին այս նոր ծառայութիւնը, կրկնապատկեցին իրենց սէրն ու վստահութիւն: Բայց նա գովեստից ու ծափահարութեանց առջև միշտ աւելի եւս կը խոնարհէր, ու անձնասիրութեան և ցուցամոլութեան ստուերն անգամ չկրցաւ մօտենալ իւր համեստ ու վսեմ հոգևոյն: Փառքի և անարգութեան մէջէն կ'անցնէր նա անվրդով, միշտ նոյն, խիստ ու անողոք իւր անձին, ներողամիտ և հեղաբարոյ, գթասիրտ և լի բարութեամբ հանդէպ այլոց: Մասնաւոր ապաշխարանքներն իսկ՝ տարիներու հոլովմամբ՝ չէր ուզէր նուազեցնել, խարազն և ցփսի անբաժան էին իրմէ՝ ժուժկալ ու սակաւապէտ՝ իւր կեանքն ամբողջ կրնար համարուիլ ծոմապահութիւն մը մշտատև: Յաճախ ինքզինք կը ձաղկէր մինչև ցարիւն, վասն զի մարմինը կը նկատէր իբրև իւր մեծագոյն թշնամին, մտածելով առաքելաշունչ պատգամին. «Եւ որ քրիստոսեանքն են, զմարմինս իւրեանց ի խաչ հանեն կարեօք և ցանկութեամբք հանդերձ:»

Ոչ ոք ունէր աւելի նախանձ Աստուծոյ փառաց և

հոգիներու փրկութեան: Այս վսեմ նպատակին համար կ'ապրէր միայն, և իրաւամբ կոչուեցաւ ուրուրդ հոգի-
ներու (venator animarum): Իւր ջերմեռանդն ուարտա-
ուալից աղօթքներով արժանի կը լինէր արտաքոյ կար-
գի շնորհքներու: Անգամ մ'իրեն երեւցաւ Յիսուս ա-
րիւնալի վէրքերով, և հրաւիրեց զայն բերանը մօտե-
ցընելու իւր կողին, վայելելու համար քաղցրութիւն-
ներն որք կը հոսին առատայորդ աստուածային Սրտէն: Ուրիշ անգամ մը եւս բազմաչարչար Փրկիչը կոչեց զայն, որպէս զի օգնէր իրեն խաչը կրելու: Մարդկա-
յին ազգի ոճիրներուն և անօրէնութեանց խաչն է այս, որոց համար Սուրբը դառն արցունք կը թափէր և կը հառաչէր շարունակ: Յաճախագէպ էին վերացմունք և յափշտակութիւնք, յորս մեծ լոյսեր և նոյն իսկ մարգարէական ծանօթութիւններ կը ստանար աստուածային առատաձեռնութենէն: Ս. Պատարագի և Ս. Հաղորդութեան պաշտամունքէն վերջ, իւր խանդավառ ջերմեռանդութեան առարկայն էր Անարատ կոյսն Աստուածածին, որոյ ամենամաքուր Յղութեան, Ծննդեան, Վերափոխման և այլ տօներուն կը պատրաստուէր մասնաւոր մահացուցումներով և սերովբէշունչ եռանդեամբ սիրոյ: Ինքն ալ ուրիշ երկնահանձար սուրբերու հետ համոզուած էր թէ Հրեշտակաց թագուհոյն տօները բացառիկ շնորհաց օրեր են: Յիսուսի երկրպագելի անունն արտասանած ժամանակ կը սիրէր յաւելուլ «Ուրի Մարեմայ», զոր գերագոյն Բարութիւնն ու Իմաստութիւն հաճած է միացնել յաւէտ Մարդեղութեան և Փրկագործութեան խորհուրդներուն: Ամենէն նրբամիտ և խորթափանց աստուածաբաններու և մեր Հայաստանեայց Ս. Հայրապետաց նման կը հաւատար թէ երկնից շնորհք մեզ կը տրուին ի

ձեռն ամենօրնեալ Տիրամօր, ում կը պարտինք նոյն իսկ ամենասուրբ Հաղորդութիւնն, ըստ որում կ'երգենք դարերէ ի վեր. «Ուստի տուաւ հացն անմահութեան և բաժակ մեզ ուրախարար, տո՛ւք օրննութիւն նմա հոգեւոր երգով:» (Շարական Հայ. Եկեղեցւոյ.)

Պէտք է յիշել նաև իւր ջերմեոսնդութիւնն առ Ս. Անդրէաս Առաքեալ և առ Ս. Փրանկիսկոս Ասիղացի. որովհետև առաջինը մեծ ցանկութեամբ խնդրած էր չարչարուիլ ու մեռնիլ ի սէր Յիսուսի, և երկրորդն աւելի սիրած էր աղքատութիւնը քան աշխարհի բոլոր գանձերն ու վայելք:

Բայց իւր տառապալից կեանքը կը մօգեցնար վախճանին, ոյժերը կը սպառէին, և երկնից կը տենչար՝ իւր հոգին բուռն իղձերով: Վերջին հիւանդութեան բժիշկն ուղեց անկողին դնել զայն: «Ե՛ս փափուկ անկողնո՞յ մէջ,» ըսաւ Սուրբը «քա՛ւ լիցի. կ'ուզեմ և պարտիմ մեռնիլ մոխրոյ և ցփսիի վրայ: Ասկէ պակաս ի՞նչ կրնամ ընել, քանի որ Յիսուս Քրիստոս իմ Փրկիչս մեռաւ խա՛չի մը վրայ, խոցուած գամերով և փուշերով:» Մերժեց նմանապէս բժիշկներու խորհրդակցութեան գաղափարն, ըսելով. «Այս արտասովոր օգնութիւնները պատշաճ չեն իմինիս նման արհամարհելի մարմնոյ մը համար, և աղքատ կրօնաւորի մը կը բուէ մի միակ բժիշկ:» Եկեղեցւոյ երեք խորհուրդներն ընդունելով, խաչելութիւն ի ձեռին, սիրաբորբոք մաղթանօք կը պաղատէր Աստուծոյ ներել աշխարհի մեղքերը և գթալ մեղաւորաց: 1547 օգոստ. 7ին աւանդեց իւր մաքուր հոգին ի ձեռս Արարչին: 67 տարեկան էր, և 23 տարիէ ի վեր հիմնած էր իւր արդիւնաշատ Միաբանութիւնը: Մարմինը կը գտնուի ցայսօր ի Նարոլի Ս. Պողոսի մեծ Եկեղեցւոյն մէջ:

Թէադիրեանք ունեցած են բացի Պօղոս Դ. գերագոյն Քահանայապետէն, բազմաթիւ եպիսկոպոսներ, արքեպիսկոպոսներ, ծիրանաւորներ, քաջուսումնաստուածարաններ և անխոնջ առաքելներ: Պատմութիւնը կը յիշատակէ ի մէջ այլոց գերահռչակն Հայր Վենդուրա, որ համաշխարհային հիացման արժանի եղած է իր պերճիմաստ քարոզներով, հոյակապ երկասիրութիւններով և իւր հրաշալիօրէն համայնապէտ հմտութեամբ:

Սրբազան խորաններու պատուոյն արժանացած են կամ պիտի արժանանան հաւանօրէն Ս. Անդրէաս Ավիլինեան, որոյ տօնը կը կատարէ եկեղեցին նոյեմբեր ամսոյ 10ին, վախճանած է 1608ին 88 տարեկան: Երանելին Յովհաննէս Մոռինոն վախճանած ի Նաբոլի 1562ին: Երանելին Պօղոս Պուրալի տ'Արէցցոյ, կարտինալ-արքեպս. Նաբոլիի, 1578 Յունիս 17ին(*): Երանաչընորհ Յովսէփ-Մարիամ Թոմազի, կարդինալ, վախճանած 1713 Յունուար 1ին. իւր քոյրն էր առաքինազարդ Մարիամ Խաչեցեալ: Թէադիրեան հաւատաւոր կոյս մ'է նաև Երանաչնորհ Օրսուլայ Պենինգազա, վախճանած ի 20 Հոկտ.ի 1618:

Այս համառօտ կենսագրութիւնը վերջացնելէ առաջ ըսենք թէ Ս. Կայետանոսի ջերմեռանդներն անոր արագահաս օգնութիւնը կը վայելեն յաճախ: Իւր մահուան օրն իսկ ամեն խոովութիւնք դադրեցան քաղաքին մէջ. ինչ որ վերագրուեցաւ Սուրբին բարեխօսութեան: Ո՞վ կրնայ թուել բոլոր այն հրաշքներն որք գործուեցան և կը գործուին մինչև ցայսօր: Հոգեսէր անձի մը որ անոր օգնականութիւնը կը հայցէր, Սուր-

(*) Երանաչնորհ Վինչենցիոս-Մարիամ Մորէլի, արքեպիսկոպոս Օդրանդոյի, վախճանած 71 տարեկան:

բը երեւելով յանձնարարեց ըսել 9 օր 9 Հայր մեր, 9 Ողջոյն և 9 Փառք Հօր: Փորձով գիտենք արդարեւ թէ ո՛րչափ զօրաւոր է այս իննօրեայ ջերմեռանդութիւնն հոգեւոր և մարմնաւոր կարօտութեանց մէջ:

Աստուծոյ կամքն է որ փառաւորուի իւր ծառան երկրի վրայ, այնպիսի ժամանակի մը մէջ մանաւանդ որ ազգատութեան երկնահաճոյ առաքինութիւնն անարգուած է շատերէ, և ոսկւոյ ծարաւը կը մաշէ սիրտն ու հոգին անհատից ինչպէս և ազգաց և ժողովրդոց: Եւ ափսո՛ս, գտնուած են և մերմէջ ունայնամիտ խմբագիրներ որոնք սրբապիղծ յանդգնութեամբ և հայհոյութեամբ ընդդէմ աստուածախօս պատգամին՝ ժպրհած են գրելու. «Խնդրեցէք նախ զդրամն, և այլն ամենայն յաւելցի ձեզ...» Ո՛վ անհնարին և ազգաւեր ամպարչտութեան. պիտի չգտնուի՞ ուրեմն բարեպաշտ ձեռք մը որ սանձ դնէ հայհոյիչ բերաններու...:

Ո՛հ, թոյլ չտանք որ աստուածային Նախախնամութեան գաղափարն իսկ ցնորք մ'ըլլայ շատերու համար, չմոռնա՛նք երբեք թէ Հաւատոյ մասն է այն: Անոր զօրութեամբ մեծամեծ գործքեր կատարեցին միշտ ճշմարիտ քրիստոնեայք. և անով չորս դարէ ի վեր թէ ազիներեանք այնչափ արդիւնաւորապէս ծառայած են մարդկութեան ոչ յեւրոպա եւեթ, այլ և մինչև ի Մոնկոլիա, Վրաստան, Արաբիա, Պարսկաստան, Հայաստան, և մինչև Պոսնէոյի և Սոււազրայի կղզիները:

Ներկայ երկասիրութիւնը քննելով կը հաստատեմ թէ հա
ւատոյ եւ բարոյականի գէժ ոչինչ կայ. որով անոր տպագրու-
թիւնը կրնայ օգտակար հանդիսանալ ընթերցողաց:

1 Յունիս 1934

ՊՕՂՈՍ Կ. ՔԻՐՈՂԱՆՆ
Արեւայ. քնդհ. փոխանօրդ ի Կ. Պոլիս

BB Eyüp Sultan Halk ve Çocuk Kütüphanesi

ERM0541

255.07.02.01.06.00/

